

۲۰ماه قبل بود که قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت بعد از بیش از یک دهه بالاخره نهایی و برای اجرا ابلاغ شد. به بیان دیگر این روزها این قانون به طفل ۲۰ماه‌ای می‌ماند که باید به مراحل راه افتادن می‌رسید اما وقتی موشکافانه‌تر به ماجرا نگاه می‌کنیم، متوجه خواهیم شد قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت به شدت در اجرا لنگ می‌زند! بخشی از این ماجرا به استتکاف دستگاه‌های مسئول بازمی‌گردد. این در حالی است که در متن خود این قانون هم پیش‌بینی شده مستنکفین از قانون باید مورد مجازات و پیگرد قضایی قرار گیرند و با آنها برخورد شود. حالا ۲۰ماه پس از ابلاغ قانون جوانی جمعیت هنوز آمارهای جمعیتی هیچ تغییر مثبتی را ثبت نکرده‌اند. تنها اتفاق مثبت رخ داده رشد یک‌صدم‌درصدی در نرخ باروری بود که اگر چه چهره‌هایی همچون امیرحسین بانکی‌پور آن را به قانون جوانی جمعیت نسبت می‌دهند اما بسیاری از کارشناسان دیگر این نگاه و رویکرد را بیشتر از آنکه علمی بدانند، سیاسی یا حتی انتخاباتی قلمداد می‌کنند. بر اساس آنچه ذکر شد به نظر می‌رسد دیگر وقت آن رسیده‌است که با مدیران و مسئولان مستنکف از اجرای قانون جوانی جمعیت برخورد شود. واقعیت این است که فرصت چندانی برای ترمیم وضعیت جمعیتی کشور باقی نمانده‌است و باید زودتر تفکری کرد. صالح قاسمی، پژوهشگر حوزه جمعیت هم با تأکید بر ضرورت محاکمه و برخورد با مدیرانی که از اجرای قانون جوانی جمعیت سر باز می‌زنند، آمارسازی را آفت جدی این قانون می‌داند.

■ ■ ■

۲۰ماه‌ای از اجرای قانون جوانی جمعیت می‌گذرد اما به گفته شما و برخی صاحب‌نظران دیگر تنها حدود ۰٫۳درصد از این قانون اجرایی شده‌است. چه دستگاه‌هایی باید در قانون جمعیت ابغای نقش می‌کردند و این کار را انجام ندادند؟
حدود ۱/۵سال است که قانون جوانی جمعیت به مرحله‌اجرا رسیده‌است. بر این اساس بر مبنای گزارش دستگاه‌هایی که صحنه‌اراد می‌کنند، میزان اجرا شدن این قانون ۲۵ تا ۳۰درصد است. البته همین ۲۵ تا ۳۰درصد اجرای قانون هم با اشکالات بسیار زیاد همراه است نه اینکه به شکل روان و در ست اجرایی شود که همین ۲۵ تا ۳۰درصد هم با اشکالات بسیار زیادی روبه‌رو است، بنابراین فکر می‌کنم باید درباره درصداجرای مقداری تجدینظر کرد.
کلا چند دستگاه در این باره و وظیفه دارند؟

گزارش
کبری فرشچی

با تصویب و ابلاغ قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت امید می‌رفت این قانون بتواند نسخه‌نجات‌بخش جمعیت کشور از سناریوهای ترسناکی همچون چاله‌های جمعیتی یا حتی انقراض نسل‌ی باشد، ولی حالا چیزی جز مجازات زمان ابلاغ این قانون به دو سال نزدیک شود اما عملاً هنوز اتفاق مثبتی را در شاخص‌های جمعیتی کشور شاهد نیستیم و با اجرای قانون و رسیدن به وضعیت مطلوب همچنان فاصله زیادی داریم. طبق اظهار نظر کارشناسان و نمایندگان مجلس در بهترین حالت ممکن فقط چیزی حدود ۲۵ تا نهایتاً ۳درصد از این قانون اجرایی شده‌است. در حالی که اگر سراع و وعده‌های ذکرشده در متن این قانون برویم، متوجه خواهیم شد این عدد هم نمی‌تواند چندان یا میزان اجرایی شدن قانون جوانی جمعیت مطابقت داشته باشد. با تمام اینها قانون جوانی جمعیت قانون یا ضمانت اجرایی خوب به شمار می‌رود و در متن قانون برخورد با مستنکفین از اجرای قانون در نظر گرفته شده‌است. بر این اساس سازمان‌های نظارتی همچون سازمان بازرسی وارد ماجرا شده‌اند و به دنبال شناسایی و مجازات کم‌کاران حوزه اجرای قانون جوانی جمعیت هستند، البته آطور که سازمان بازرسی می‌گوید ۴۰دستگاه در این حوزه وظایفی دارند و تاکنون از ۴۶مدیر در این باره گزارش خواسته شده‌است. ماده ۷۱قانون جوانی جمعیت از مهم‌ترین بخش‌های این قانون است که به نوعی ضمانت اجرایی آن هم به شمار می‌رود.

■ ■ ■

پیش‌بینی مجازات مستنکفین

طبق این بندها از قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت، مستنکفین از اجرای این قانون، علاوه بر جبران خسارات وارده و اعمال مجازات موضوع ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری به مجازات حبس یا جزای نقدی درجه ۴ یا۵ موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ محکوم

آنچه مشخص است اینکه ما در قانون جوانی جمعیت برای تمامی دستگاه‌های کشور تکلیف قانونی داریم. این نکته بسیار مهمی است، در واقع هیچ کدام از دستگاه‌های سازمانی و مجموعه‌های دولتی و حاکمیتی و البته نهادهای عمومی نیستند که بتوانند بگویند ما در این رابطه تکلیف قانونی نداریم، البته وظایف دستگاه‌ها در حوزه قانون جوانی جمعیت متفاوت و کم و زیاد است اما همه آنها به تناسب تکلیف قانونی دارند.

در قانون برخورد قضایی با مستنکفان از اجرا پیش‌بینی شده، آیا هم اکنون زمان این برخورد و به بیان دقیق‌تر مطالبه‌گری برای اجرای آن نرسیده‌است؟

بله در قانون این مسئله پیش‌بینی شده‌است، ضمن اینکه دستگاه‌های نظارتی مانند سازمان بازرسی کشور و خودمجلس شورای اسلامی و برخی دستگاه‌ها تکلیف نظارت بر حسن اجرا دارند. در واقع کناره همه اینها و بلکه در صدر همه اینها ستاد ملی جمعیت و سازمان بازرسی کل کشور به صراحت اعلام می‌کنند با دستگاه‌ها از تیطاط گرفته‌اند و به دنبال تشکیل پرونده برای دستگاه‌هایی هستند که از اجرای قانون جوانی جمعیت استتکاف می‌کنند و آنها را مورد پیگرد قانونی قرار می‌دهند، اما باید توجه داشت که برخی از این پیگرد‌های قضایی و قانونی باید رسانه‌ای شود تا جلوی فرار از عمل به تکلیف

پژوهشگر حوزه جمعیت در گفت‌وگو با «جوان»:

آمارسازی‌ها و اظهار نظر هادر حوزه جمعیت سیاسی و انتخاباتی است!

همه دستگاه‌ها در قانون جوانی جمعیت تکلیف دارند

رنگ‌دهشوری جوان

برای تمامی دستگاه‌های کشور تکلیف قانونی داریم. این نکته بسیار مهمی است، در واقع هیچ کدام از دستگاه‌های سازمانی و مجموعه‌های دولتی و حاکمیتی و البته نهادهای عمومی نیستند که بتوانند بگویند ما در این رابطه تکلیف قانونی نداریم، البته وظایف دستگاه‌ها در حوزه قانون جوانی جمعیت متفاوت و کم و زیاد است اما همه آنها به تناسب تکلیف قانونی دارند.

در قانون برخورد قضایی با مستنکفان از اجرا پیش‌بینی شده، آیا هم اکنون زمان این برخورد و به بیان دقیق‌تر مطالبه‌گری برای اجرای آن نرسیده‌است؟

بله در قانون این مسئله پیش‌بینی شده‌است، ضمن اینکه دستگاه‌های نظارتی مانند سازمان بازرسی کشور و خودمجلس شورای اسلامی و برخی دستگاه‌ها تکلیف نظارت بر حسن اجرا دارند. در واقع کناره همه اینها و بلکه در صدر همه اینها ستاد ملی جمعیت و سازمان بازرسی کل کشور به صراحت اعلام می‌کنند با دستگاه‌ها از تیطاط گرفته‌اند و به دنبال تشکیل پرونده برای دستگاه‌هایی هستند که از اجرای قانون جوانی جمعیت استتکاف می‌کنند و آنها را مورد پیگرد قانونی قرار می‌دهند، اما باید توجه داشت که برخی از این پیگرد‌های قضایی و قانونی باید رسانه‌ای شود تا جلوی فرار از عمل به تکلیف

ما در قانون جوانی جمعیت برای تمامی دستگاه‌های کشور تکلیف قانونی داریم. این نکته بسیار مهمی است، در واقع هیچ کدام از دستگاه‌های سازمانی و مجموعه‌های دولتی و حاکمیتی و البته نهادهای عمومی نیستند که بتوانند بگویند ما در این رابطه تکلیف قانونی نداریم، البته وظایف دستگاه‌ها در حوزه قانون جوانی جمعیت متفاوت و کم و زیاد است اما همه آنها به تناسب تکلیف قانونی دارند.

به نفع قانون و مسائل راهبردی کشور نیست. از سوی دیگر دادن آمارهای غلط و تحلیل‌های غلط‌تر از آن برای این گفتمان بسیار مضر است، بنابراین باید در دادن آماردقت کنیم، مانند آمار طلاق که گفته می‌شود هر دو ازدواج یک طلاق، این کاملاً غلط، خطا و اشتباه است یا مثل روند افزایشی شدن نرخ باروری که برخی گفته‌اند کاملاً خطاست، لذا در کنار این پیگیری‌های قانونی به نظرم ستاد ملی جمعیت باید در انجام وظیفه خودش به عنوان تولید مسئله جمعیت دقت کند و اینطور نباشد که آمارهای غلط و تحلیل‌های غلط‌تر از آن که از دل این آمارها درمی‌آید، منتشر شود.

به آمار نادراست اشاره داشتید، چند روز پیش بود که رئیس کمیسیون جوانی جمعیت مجلس اعلام کرد برای نخستین بار بعد از ۳۰سال نرخ باروری افزایشی شده‌است. هر چند این افزایش ذکر شده فقط یک صدم‌درصد بود! آیا این آمار و این تحلیل از رشد یک‌صدم‌درصدی نرخ باروری درست و منطقی است؟

یک خبری منتشر شد و چند تن از دوستان مجلس، یکی دو نفر از فعالان و چند نفر از دوستان ستاد ملی اعلام کردند که نرخ باروری از ۱/۶۵ فرزند به ازای هر زن به ۱/۶۶ به ازای هر زن رسیده و این اتفاقی است که به خاطر اجرای انانوی جوانی جمعیت رخ داده و در ۳۰سال گذشته اتفاقی بی‌سابقه است. این مطلب چند اشکال دارد؛ اول اینکه عدد ۱/۶۶ به تأیید مرکز آمار نرسیده‌است، پس نمی‌توانیم آن را مستند قرار بدهیم، نکته دوم به فرض اینکه ۱/۶۶ فرزند به ازای هر زن را بپذیریم، این افزایش یک‌صدم فرزند به ازای هر زن را نمی‌توانیم روند افزایشی نرخ باروری تلقی کنیم بلکه اگر این اتفاق نه فقط در یک سال بلکه طی چهارپنج سال آینده تکرار شود، می‌توانیم روند تثبیت نرخ باروری را بپذیریم نه روند افزایشی آن را. تازه اگر این روند اتفاق افتاده باشد، ناظر به دلایلی غیر از افزایش فرزندآوری است، چون ما سال ۱۴۰۱ همچنان شاهد کاهش روند فرزندآوری بودیم و کاهش تولدها را دانشتیم و افزایش تولدها ثبت نشده‌است. فقط در سال ۱۴۰۱، چهل‌وچند هزار تولد را از دست داده‌ایم و شاهد کاهش چهل‌وچند هزار تولد بوده‌ایم. نکته بعد اینکه اوایل دهه ۹۰ یک نرخ مختصر افزایش باروری را ثبت کرده بودیم. پس این جمله هم که این افزایش یک‌صدم‌درصدی در ۳۰سال اخیر بی‌سابقه‌است را زیر سؤال می‌برد. من فکر می‌کنم پشت این اظهارنظرها بیشتر اغراض سیاسی و انتخاباتی وجود دارد تا اعلام دقیق شاخص‌های جمعیت‌شناسی. اینها اشکالاتی است که ما به این آمار منتشرشده وارد می‌دانیم.

با عنایت به صحبت‌هایی که داشتید آیا قانون جوانی جمعیت در صورت اجرا می‌تواند نسخه شفابخش جامعه ایران از سقوط و پیری جمعیت باشد؟

با عنایت به این توضیحات بنده قائلم به اینکه اگر قانون جوانی جمعیت با این پیگیری‌ها طی سه‌چهار سال آینده به بیش از ۶۰درصد اجرا برسد، می‌توانیم امیدوار باشیم که به اهداف آن برسیم. در غیر این صورت اگر چند سالی همینطور قانون در حد ۳-۲۰درصد اجرا شود، فکر می‌کنم اثربخشی خودش را از دست خواهد داد و زمینگیر خواهد شد و این اصلاً

جمعیت

ویرترین

چالش بودجه

دست‌اجرای قانون جوانی را بسته‌است

بر اساس گزارش سازمان بهداشت جهانی تا سال ۲۰۵۰ جمعیت سالمندان جهان به ۲/۱میلیارد نفر خواهد رسید. با وجود اینکه جامعه ایرانی در حال حاضر در «پنجره فرصت جمعیتی» قرار دارد اما پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد تا سال ۱۴۳۰ جمعیت سالمندان ایران به ۲۲/۱درصد خواهد رسید. با تمام اینها قانون جوانی جمعیت هنوز با اجرایی شدن فاصله قابل تأملی دارد. «چالش بودجه»، یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی است که قانون جوانی جمعیت هم مانند بسیاری از قوانین و مصوبات دیگر با آن مواجه است. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ بودجه پیشنهادی برای اجرای قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت ۷۰۰میلیارد تومان برآورد شد، در حالی که در لایحه بودجه ۱۴۰۱ مبلغ پیشنهادی دولت برای اجرای این قانون ۱۲میلیارد تومان بوده‌است و این یعنی کاهش ۳۷/۵درصدی بودجه‌اجرای جوانی جمعیت!از سوی دیگر در بودجه سال ۱۴۰۱ هم هزینه‌کرد قانون جوانی جمعیت در وزارتخانه‌های مختلف هم روشن بود. مثلاً به وزارت آموزش‌وپرورش تکلیف شده بود که باید بر اساس «برنامه هدایت، راهبری و توانمندسازی خانواده‌ها و کودکان، نظارت بر مهد کودک‌ها، مراکز پیش‌دستان و مراکز آموزشی نگهداری کودکان و اجرای سیاست‌های قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» یکمیلیون و ۸۳۶هزارمیلیون ریال هزینه کند.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ همچنین به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تکلیف شده بود که باید در راستای «برنامه راهبری و اجرای قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» ۲۳میلیون و ۹۲هزارمیلیون ریال هزینه کند. در لایحه بودجه امسال، اما نحوه‌پردنه‌کردن قانون جوانی جمعیت در وزارتخانه‌های مختلف روشن نیست.

فقط ۴هزار میلیارد تومان

تعیین بودجه یک چیز است و اختصاص آن یک موضوع دیگر! نکته مهم دیگری که در ارتباط با قانون جوانی جمعیت و بودجه آن وجود دارد، عدم پرداخت بودجه مصوب است که موجب می‌شود فارغ از مکفی بودن یا نبودن بودجه اختصاص یافته، آنچه برای اجرای قانون به شکل عملی پرداخت می‌شود، بسیار ناچیز باشد.

از نگاه طاهره محمدبیگی، رئیس فرآکسیون جمعیت مجلس برای قانون جوانی جمعیت ۵۸میلیارد تومان اعتبار در سال نیاز است، با وجود این به دلیل کمبود منابع مالی در سال گذشته تنها ۱۲هزارمیلیارد تومان به آن تخصیص پیدا کرد و از این میزان هم تنها ۴هزارمیلیارد تومان دریافت شده‌است. مبلغی که بدهی‌ی است کفاف اجرای بندهای پیش‌بینی‌شده در قانون جوانی جمعیت را نمی‌دهد.

میزان اجرای قانون جوانی در یک سالگی

محمد بیگی در نشست علنی مجلس در ۲۲آذرماه سال گذشته گفته بود که در یک‌سالگی این قانون ۱۲۱هزار مادر، خودروی فرزندآوری دریافت کردند و ۲۴۰هزار خانواده هم وام فرزندآوری گرفتند. به گفته محمدبیگی هزار و ۸۰۰خانواده نیز خانه و زمین سفزنداری را دریافت کرده‌اند. «سامانه باروری سالم برای اولین‌بار در کشور برای ارائه بهتر و ارزان‌تر خدمات مادران باردار به صورت الکترونیکی، هفته گذشته توسط وزیر بهداشت افتتاح شد.»

وی البته معتقد است در اجرای ماده ۵۰ در زمینه افزایش ایمان طبیعی موفق عمل نکرده‌ایم. «در اجرای ماده ۵۰ در زمینه افزایش زایمان طبیعی، متأسفانه به‌رغم تلاش حوزه سلامت، شاهد معطل ماندن این ماده هستیم و آمار ایمان طبیعی به جای افزایش، کاهش یافته‌است. وزیر بهداشت هر چه سریع‌تر آیین‌نامه این ماده را ابلاغ کند. لازم است مجلس از طریق کمیسیون تلفیق و برنامه و بودجه، بودجه‌های ویژه‌ای با سرفصل‌های جداگانه در برنامه هفتم توسعه و بودجه‌های سنوایی پایدار کند. دولت نیز در این زمینه عملیات بودجه‌ریزی خود را انجام دهد.»

محمدبیگی درساره جزئیات بودجه جوانسی جمعیت در لایحه بودجه سال گذشته نیز گفته بود: «مبلغ ۴هزار میلیارد تومان از ۱۲هزارمیلیارد تومان برای دستگاه‌های آموزشی و مشاوره‌ای اختصاص یافته است. در حقیقت تلاش و توجه ما بیشتر روی دستگاه‌های فرهنگی است که موضوع جمعیت را ترویج دهند.» وی یکی از نواقص اجرای این قانون را بی توجهی به موضوعات عمرانی و بنیایی دانسته و گفته بود: «موضوع مکان‌هایی برای مهدکودک و شرویهایی در همه وزارتخانه‌ها یا بی توجهی مواجه شده‌است. به این موضوع در وزارت آموزش‌وپرورش بیش از دیگر وزارتخانه‌ها باید توجه شود چراکه عملمان زن بیشترین شایستگی را برای مادر شدن دارند، زیرا هم از نظر مالی وضع بهتری دارند، هم از نظر تحصیلات شایسته‌تر هستند.»

فقط ۲۲درصد دستگاه‌ها مهد دارند

دغدغه نگهداری از فرزند شیرخوار مهم‌ترین دغدغه مادران شافل است. طبق گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، اگر چه اسان قانون مدیریت خدمات کشوری ایجاد و اداره مهدکودک توسط دستگاه‌های اجرایی ممنوع اعلام شد و صرفاً دستگاه‌ها مجاز به پرداخت کمک‌هزینه مهدکودک متناسب با مبلغ تعیین شده از سوی هیئت دولت در هر سال به مادران دارای فرزند زیر شش سال بودند، با این حال با توجه به تکلیف قانون «حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» در خصوص ضرورت تأمین مهدکودک از طریق انعقاد قرارداد با بخش خصوصی این ممنوعیت قانونی در حال حاضر حذف و ماده (۳۳) قانون خدمات کشوری نسخ جزئی در زمینه ایجاد مهدکودک شده‌است، با این حال رشد دستگاه‌های اجرایی نشان می‌دهد تنها تعداد محدودی از دستگاه‌ها (۲۲درصد) چنین فرقی ایجاد کرده‌اند.